

PROŠLOST

GRAČANIČKI
GLASNIKčasopis za kulturnu
historijuBroj 39, godina XX,
maj, 2015. [str. 44-53]

© Monos 2015

Arheološko nalazište na lokalitetu Duje (općina Doboj-Istok)

Edin Šaković

Sažetak: U članku se ukazuje na do sada nepoznato arheološko nalazište na lokalitetu Duje, između s. Klokotnice i s. Lukavice. Lokalitet administrativno pripada općini Doboj Istok, iako se nalazi neposredno do administrativne granice s općinom Gračanica. Površinski nalazi izuzetno brojnih fragmenata keramike, kućnoga lijepa i kremenica upućuju na sada nepoznato prahistorijsko naselje, najvjerojatnije iz razdoblja neolita.

Gljučne riječi: Duje, Klokotnica, Lukavica, općina Doboj-Istok, arheološki nalazi, keramika, kremenice, prahistorija, neolit

Duje su prostrana, blago nakošena zaravan duž brdskog grebena koji predstavlja vododjelnicu slivova Spreče i Lukavičke rijeke, desnih pritoka Bosne. Područje se nalazi između naselja Klokotnica (općina Doboj-Istok) i Lukavica (općina Gračanica), a pripada katastarskoj općini Klokotnica. Iznad Duja, s istoka, uzdiže se brdska kosa Strana, koja je obrasla šumom. Ostatak terena su pretežno oranice i livade sa voćnjacima. Tu je i izvor Dujska voda, a u neposrednoj blizini je i kompleks Prihvatnog centra Duje, sa smještajem za stare i nemoćne osobe.

Područje Duja u literaturi je do sada bilo poznato po dva srednjovjekovna stećka. Prvi od njih se nalazi s lijeve strane regionalne ceste Klokotnica – Lukavica, na mjestu gdje se odvaja put za Prihvatni centar, u međi jedne njive. Drugi stećak se nalazi s desnu stranu ceste, oko 120 m niže, u pravcu Klokotnice. Oba stećka su u obliku masivnog stuba, svedenog na dvije vode, visine oko 2 metra, širine 1 m, te debljine 0,5 m, a isklesani su od pješčara. Danas su oba prevrnuti i u sekundarnom položaju. Prvobitno su, navodno, stajali na njivi, na rubu koje se danas nalazi jedan od njih, a do pomjeranja je došlo prilikom proširenja ceste.

PROŠLOST

Upravo na spomenutoj njivi, prilikom obilaska spomenutih stećaka, 23. I. 2014. g., autor ovog teksta je na uzoranoj površini uočio ostatke kućnog lijepa i pečene zemlje (ostaci ognjišta), kao brojne fragmente keramike i kremenica. Prilikom naredne posjete, 2. III. 2014. g., prikupljen je veći broj površinskih nalaza – keramike i kremenica, kao i ostataka lijepa¹. Površina parcele na kojoj se nalazište nalazi iznosi nešto više od 10 duluma, dok se nalazi uočavaju na površini od neka 3 duluma, a najgušće na manjoj površini od nekih 500 m² (sl. 1 – skica terena; sl. 2 – oranica na kojoj su uočeni nalazi).

Kameni materijal, odnosno fragmenti kremenica, roznaca i drugih tvrdih vrsta kamena, osobito su brojni. Susreću se uglavnom različiti odbici i nukleusi, kao otpad od obrade (sl. 3 i 4), ali je pronađen i veći broj ljepše obrađenih kremenih nožića pravilnog oblika (sl. 5). Istom prilikom, prikupljeni su i fragmenti dva uglačana kamena oruđa – fragment ručnog klina (dlijeta), te jednog većeg oruđa, možda nedovršene sjekire (sl. 6). Među keramičkim fragmentima, uglavnom su oni od keramičkih posuda grube fature, rađenih od slabo prečišćene zemlje sa uočljivim zrcima pijeska (sl. 7). Njihova boja varira od žutosmeđe preko crvenkaste do sive. Manji broj fragmenata je od posuda znatno bolje fature, rađenih od prečišćene zemlje: oni su tanji, njihova boja je uglavnom tamna, od mrko-sive do crne (što je postignuto posebnim načinom pečenja), a uočavaju se i tragovi poliranja (sl. 8). Pronađen je samo jedan fragment sa plastičnim ornamentom, ukrašenim utiskivanjem prsta, te jedan fragment na kome se uočava pregib bikonične posude (sl. 9).

Spomenuti podaci, iako oskudni, daju priliku za određene zaključke. Prije svega, materijal koji se prilikom dubokog oranja našao na površini je dosta brojan i obilan (prilikom drugog izlaska na teren prikupili smo preko

tri stotine uzoraka). Može se zaključiti da se pod zemljom nalazi bogat kulturni sloj, koji započinje odmah ispod humusnog sloja. Nalazi zahvataju i dosta veliku površinu, iz čega se da zaključiti kako se tu radi o ostacima nekog većeg naselja. Primjerci glačanih kamenih oruđa, te obilje kremenica, uključujući i ljepše izrađene nožiće, navode nas da lokalitet datiramo u neolit (mlađe kameno doba). Prikupljeni površinski nalazi keramike odgovaraju keramici pronađenoj na neolitskim naseljima u široj okolini, uključujući Korića Han kod Gračanice (KOSORIĆ, 1980: 105-106; PUŠ, 1957; ČOVIĆ, 1961, podaci za stratum V, IV i III). Uglačana crna keramika je veoma česta u vinčanskoj kulturi srednjeg i mlađeg neolita, a isto vrijedi i za plastične ornamente, ukrašene otiskom prsta, iako se oni javljaju i u kasnijim prahistorijskim razdobljima.

Zbog svega toga, arheološki lokalitet Duje bismo, za sada s dosta opreza, mogli svrstati u krug vinčanskih neolitskih naselja sjeveroistočne Bosne. Ovom lokalitetu najbliža do sada otkrivena neolitska naselja su spomenuti Korića Han kod Gračanice, te Crkvina u Makljenovcu i Vinogradine u Ševarlijama, udaljeni otprilike po 10-12 km zračne linije.

Arheološko nalazište na Dujama je svakako od značaja za arheologiju Bosne i Hercegovine, jer se, kako rekosmo, tu radi o nalazištu veće površine i očito bogatog kulturnog sloja. Za općinu Doboj-Istok ono bi trebalo imati i poseban značaj, jer izuzev slučajnog pronalaska paleolitskog oruđa u Maloj Brijesnici, prilikom izgradnje magistralne ceste Doboj – Tuzla (BASLER, 1978.), ovo je prvi i za sada jedini prahistorijski lokalitet na području ove općine. Stoga se nadamo da će u dogleđno vrijeme ono zainteresirati kako arheološku struku, tako i lokalnu zajednicu, te da će na njemu biti poduzeta ozbiljnija i obimnija istraživanja, odnosno iskopavanja. Do tada, u prostorno-planskoj dokumentaciji općine Doboj Istok ovaj bi lokalitet trebalo da bude evidentiran kao arheološki i kao

1 Prikupljeni materijal je smješten u depo Zavičajne muzejske zbirke Gračanica

kulturno dobro, jer mu u protivnom prijeti potpuna devastacija, uslijed širenja naselja i drugih građevinskih radova. Bila bi, vjerovatno, neprocjenjiva šteta ukoliko bi se to desilo, a da se prethodno ne organiziraju barem zaštitna iskopavanja i na taj način pribavi barem dio saznanja i arheološkog materijala, koji predstavlja vrijedno svjedočanstvo dubokih korijena ljudskog života i rada na području spomenute općine, ali i šire okoline – nešto na što bi svaka civilizirana lokalna zajednica trebala da bude ponosna.

Literatura

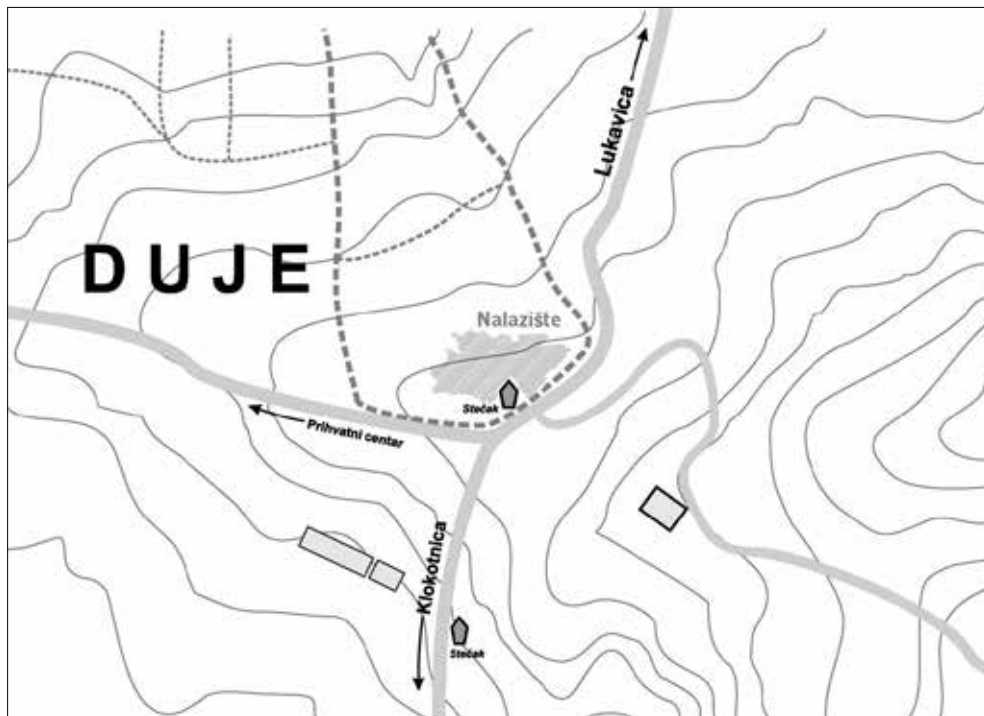
1. BASLER, Đuro 1961: *Paleolitsko nalazište na Krčevini u Maloj Brijesnici kod Gračanice*, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, XII, 5-7
2. BENAC, Alojz 1964: *Studije o kamenom i bakarnom dobu u sjeverozapadnom Balkanu*, Sarajevo: Veselin Masleša.
3. ČOVIĆ, Borivoj 1961: *Rezultati sondiranja na praistorijskom naselju u Gornjoj Tuzli*, Glasnik Zemaljskog muzeja, nova serija, Arheologija, XV-XVI, 79-139.
4. GARAŠANIN, Milutin 1979: *Centralnobalkanska zona. Vinčanska grupa, Praistorija jugoslavenskih zemalja*, II, Sarajevo: Centar za balkanološka ispitivanja, 1979., 144-211.
5. KOSORIĆ, Milica 1980: *Praistorijska naselja na području Spreče*, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, XIII, 1980, 103-116.
6. PUŠ, Ivan 1957: *Neolitsko naselje u Tuzli. (Slučajni nalaz iz Rudarske ulice)*, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, I, 1957., 85-102.

SUMMARY

Archaeological Site Duje (Doboj East Municipality)

Archaeological site Duje (Doboj East municipality) This article presents information on previously unknown archaeological site on the locality of Duje, between villages Klokotnica and Lukavica. The site belongs administratively to the Doboj East municipality, although it is located in the proximity of the administrative border with the municipality of Gračanica. Findings of extremely numerous fragments of pottery, daub and silica from the surface are suggesting the yet unknown prehistoric settlement, probably dating from the Neolithic period.

Keywords: Duje, Klokotnica, Lukavica, Doboj East municipality, archaeological findings, pottery, silica, Prehistory, The Neolithic Period

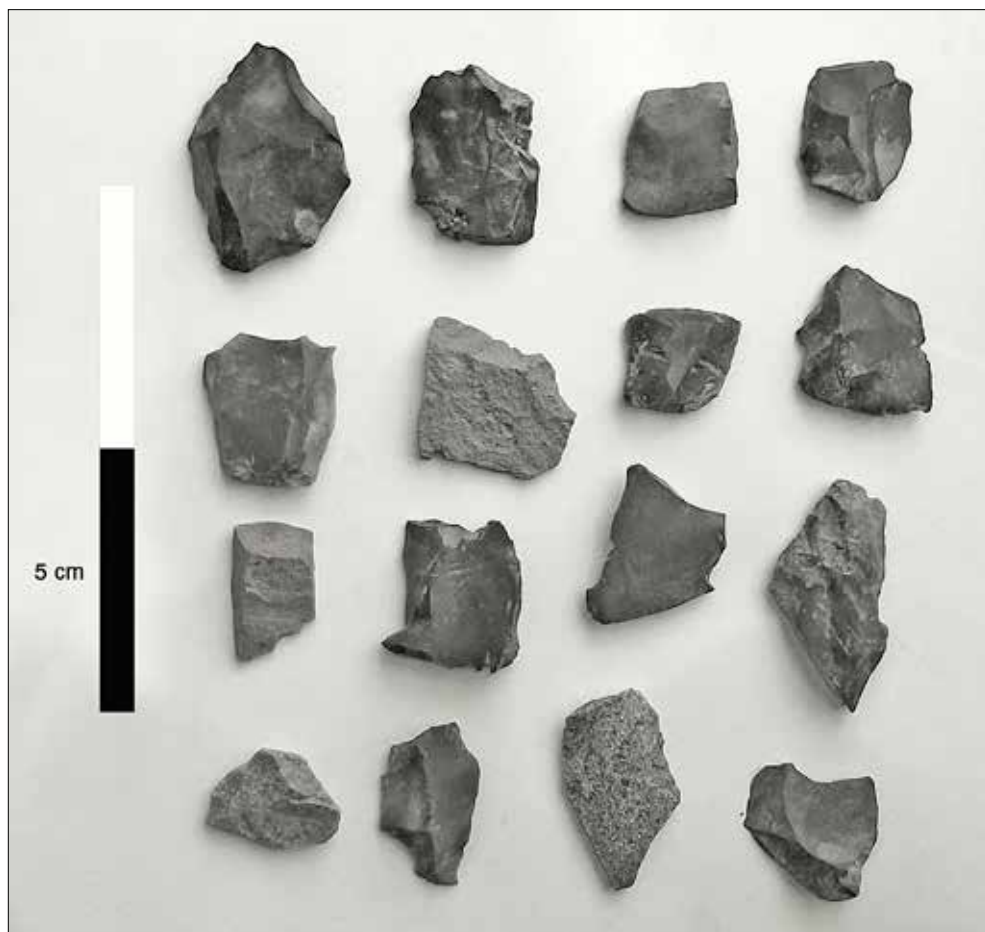
Slika 1. – Skica terena (1:10.000)

Slika 2. – Oranica na kojoj su uočeni nalazi

Slika 3. – Nalazi kremenica

Slika 4. – Nalazi kremenica

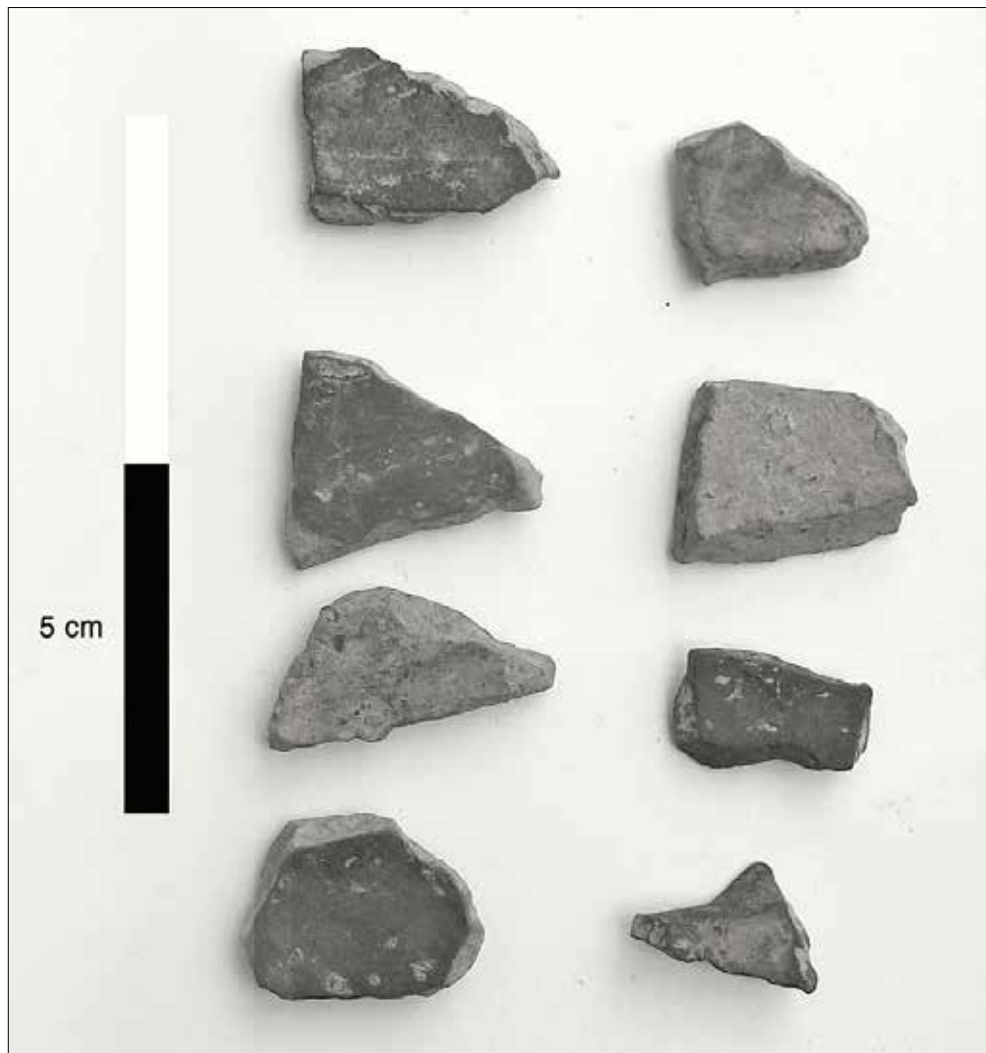
Slika 5. – Kameni nožići

Slika 6. – Glačana kamena oruđa

Slika 7. – Fragmenti grube keramike

Slika 8. – Fragmenti finije keramike

Slika 9. – Fragment s plastičnim ornamentom i fragment pregiba bikonične posude